

Paret Olga och Dan Andersson vid Lövfällsberg augusti 1920. Fotot är taget av Verner Berglund vid jordkällaren hemma hos Verner. Troligen sista fotot på Olga och Dan.

Den gamla stugan på Norgrensgården på Gonåsheden har nu renoverats i sju år av Maria Norgren. I bakgrunden syns gårdens nya stuga som byggdes 1914.

Byggnadsvård i timmerkojan

Natten till den 16 september 1920 avled poeten Dan Andersson i cyanväteförgiftning på ett hotell i Stockholm. Han höll just då på att renovera ett hus på Gonåsheden där han och hustrun skulle flytta in. Nu har stugan renoverats på nytt av Maria Norgren.

TEXT OCH FOTO INGE NILSSON

Den 15 september 1920 skulle farstutaket i Dan Anderssons blivande hem målas med limfärg, men författaren själv var tvungen att åka till Stockholm för att söka jobb på tidningen Social-Demokraten.

– Göte, slå lite vatten i färgen, ropade Dan från grunden när han slängde sig på cykeln för vidare färd mot huvudstaden.

Men efter att han försvunnit bortom vägkröken skulle man aldrig få se honom mer.

Dan cyklade hem till Gonås, tvättade av sig färgen, satte på sig kavajen och sprang till stationen. Klockan 11.20 tog han tåget till Ludvika och sedan vidare mot

Stockholm. Efter ett möte med Torsten Fogelqvist på Dagens Nyheter tog han in på sitt hotell och gav sig ut på stan. Det blev en sen kväll på Berns med två vänner och han kom i säng först strax efter två.

Samma dag hade man cyanväterökt hotellet på Bryggaregatan mot vägglöss, men städerskan hade glömt att vädra madrasserna efter det. Två hotellgäster omkom den natten, och den ena av dem var den blott 32 år gamla, mycket lovande författaren och poeten Dan Andersson.

Den där stugan som skulle få ny limfärg i farstutaket år 1920, ägs idag av skådespelerskan Maria Norgren. Historien om författaren som försvann

→

Köket i gamla stugan har med lerklining, målning och gamla möbler fått ungefär samma utseende som det hade när Dan Andersson var här och målade. På väggen ovanför det blå skåpet syns det utsparade partiet där han skrivit 1920.

Vid vindstrappan har Dan Andersson limmat upp sidor ur Dagens Nyheter och Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning från 1919.

DAN ANDERSSON – FINNMARKENS POET

norr om Ludvika.

Dan arbetade bland annat som kolare, skogsarbetare, journalist och ombudsman, men började tidigt skriva. Hans

DAN ANDERSSON är en av våra mest kända och omtyckta författare. Han föddes i skolhuset i Skattlösberg i Grangärde socken, där fadern var lärare, den 4 april 1888. Familjen flyttade omkring en del men byggde 1915 ett eget hus i Gräsberg,

mest kända verk är *Kolarhistorier*, *Kolvaktarens visor* och *Svarta ballader*. Bland dikterna märks *Helgdagskväll i timmerkojan*, *Jag väntar vid min stockeld*, *Omkring tiggarn från Luossa* och *Spelmanen*. Många av dem är tonsatta och insjungna av kända artister.

För den som vill läsa mer om Dans liv finns **Göran Greiders** *Det gångna är som en dröm och det närvarande förstår jag icke – En bok om Dan Andersson*. Han har nyligen även gett ut romanen *Hon vars hjärta var som mitt*, en kärlekshistoria om Dan Andersson och Märta Larsson. Det finns ett flertal biografier om Dan Andersson.

”När jag var barn hade jag huset som lekstuga och sopade och höll ordning”

bortom vägkröken har hon hört av sin pappa Börje, som i sin tur hört den av sin äldre bror Göte, som då var 15 år.

Den vita limfärgen kan fortfarande ses i farstun, liksom de tidningssidor från Dagens Nyheter och Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning som Dan Andersson limmade upp i vindstrappan för att undvika drag. Själv var han medarbetare i båda tidningarna.

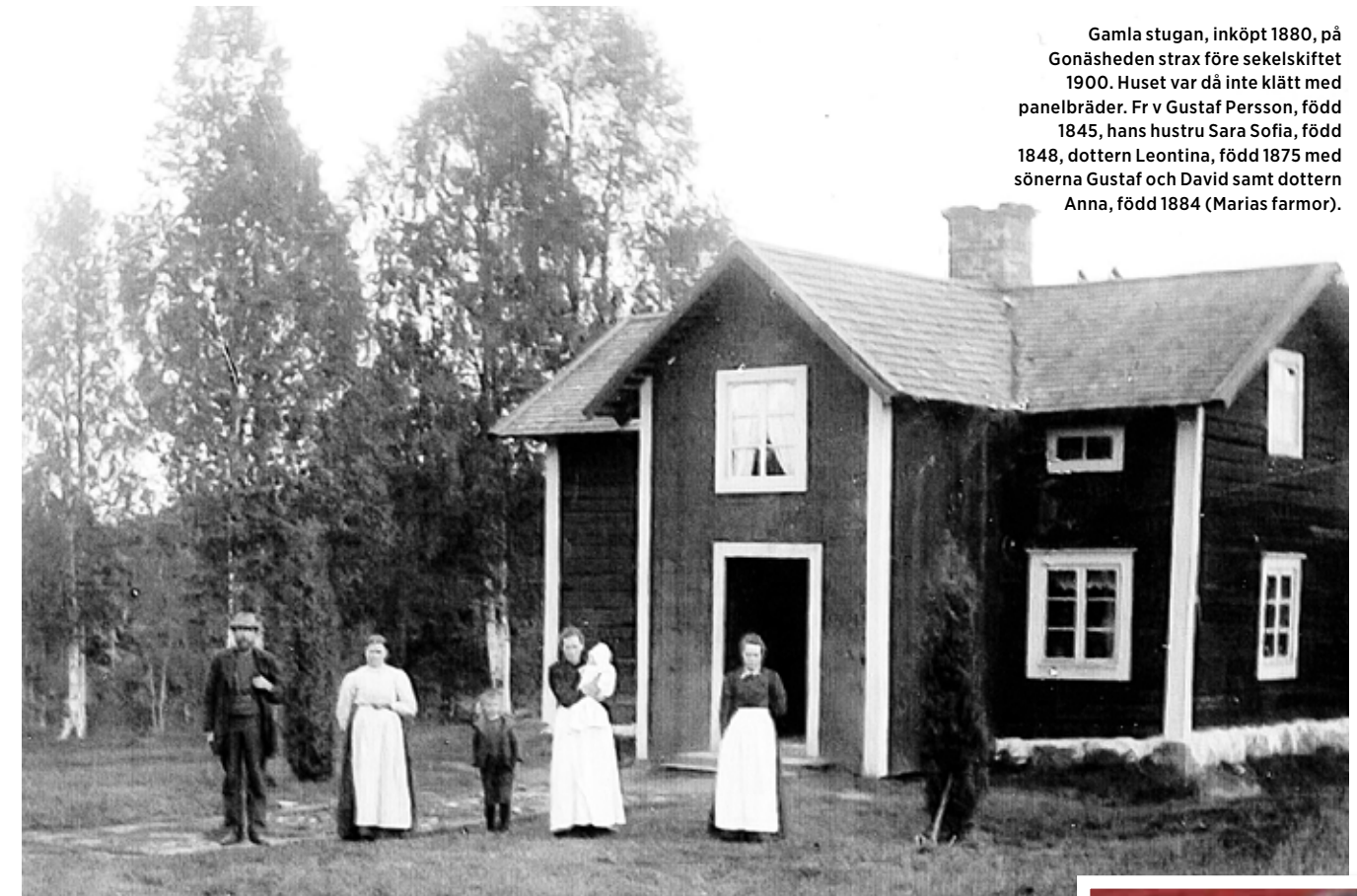
UNDER SIN KORTA livstid hann Dan Andersson bo på flera platser, alla i eller i anslutning till Grangärde finnmark väster om Ludvika. År 1918 gifte han sig med lärarinnan Olga Turesson som var syster till trubaduren och kompositören Gunnar Turesson. Dan och Olga bosatte sig på andra våningen i ett hus i Gonäs, men de blev av med bostaden när värdfamiljen tog över posthanteringen och behövde hela huset.

Ett tillfälle till ny bostad dök då upp på Norgrens gård på Gonåsheden inte långt därifrån. Den gamla stugan på gården var byggd cirka 1850, men hade med tiden blivit för liten för en familj med åtta barn. År 1914 flyttade familjen därför in i ett större hus, och Maria Norgrens farmors mor Sara-Sofia, född 1848, fick ta plats den gamla stugan. År 1920 var stugan ledig igen och Dan och Olga fick möjlighet att hyra den.

I augusti började Dan att måla om huset invändigt, och behjälplig med inredningen var Olgas bror Gunnar, som då var 14 år.

Det var tänkt att paret skulle flytta in den första oktober, men så blev det inte. Den gravida Olga fick själv ta plats i stugan och i mars födde hon dottern Monika. Olga bodde kvar där med dottern fram till 1923, då hon flyttade till sin arbetsplats i Blötberget. Men lilla Monika var ändå mycket på Gonåsheden medan hennes mamma jobbade och räknades som nummer nio i gårdens barnaskara.

Stugan hyrdes ut periodvist och i början av 1960-talet bodde Maria Norgrens farmor Anna, född 1884, där sommartid. Därefter stod stugan tom.

Gamla stugan, inköpt 1880, på Gonåsheden strax före sekelskiftet 1900. Huset var då inte klätt med panelbräder. Fr v Gustaf Persson, född 1845, hans hustru Sara Sofia, född 1848, dottern Leontina, född 1875 med söner Gustaf och David samt dottern Anna, född 1884 (Marias farmor).

– När jag var barn hade jag den som lekstuga och sopade och höll ordning. Kanske därför att jag kände för huset och ville ta hand om det själv, säger Maria.

Stugan förföll och vatten läckte från taket, vilket gjorde att innertaket ruttnade och behövde bytas ut. År 2012 satte därför Maria i gång en omfattande renovering, med hjälp av pengar från fonder och Länsstyrelsen Dalarna. Huset är ju från mitten av 1800-talet, men Maria valde att återställa till hur det såg ut 1920, när Dan var här och målade. Interiören med möbler och föremål är från tiden och en del av dem har funnits i stugan tidigare. Även trädgården har kvar sin gamla prägel med perenner och fruktträd från början av 1900-talet.

MARIA GJORDE INTE allt arbete med renoveringen själv, utan hade hjälp av skickliga hantverkare med respekt för originalet. De har använt ursprungliga material och tekniker, valt virket med omsorg samt återbrukat gammalt material som fanns i gårdens uthus. När fönstren renoverades behöll man det munblåsta glaset och målade med linoljafärg i samma kulör som tidigare. Skorstenen har varsamt renoverats med samma sorts stenar och kalkbruk.

I rummet i stugan fann man sju lager av olika tapeter. I mitten fanns en tapet med blå blommor som daterades till 1910-20-talet, och den kopierades med hjälp av Handtryckta tapeter på Långholmen. De tryckte upp de blå blommorna på råpapper, men i visst ljus får man intryck av att bottenfärgen är guld. I köket har man behållit och putsat den gamla spiskåpan.

– Jag putsade inte den del av muren som är närmast fönstret, så där kan man se att även slaggsten ingår i muren. De är troligen från Gonås hytta, förklarar Maria.

Väggarnas nederdel i köket har blå pärlspont och upptill är de lerklinade. Under tapeterna på den ursprungliga lerklining har Dan strukit av en pensel och skrivit 1920. Vid den nya lerklining har Maria sparat ur en ruta runt årtalet. Den utvändiga panelen har målats med röd slamfärg och ytterdörrarna har kvar sin blåa färg.

På taket var tegelpannorna fulla av lavar och många så trasiga att vattnet läckte in. Maria behövde fler pannor, men de var mycket speciella. Modellen var Vedevågs falstegel, och frågan var hur hon skulle få tag på fler.

Maria Norgren med plaketten för Dalarnas byggnadsvårdspris. Maria är uppväxt på gården på Gonåsheden, och det var hennes farfar Karl-Gustaf som hyrde ut stugan till Dan Andersson.

→

Stugan har bara ett rum och är nu möblerat med möbler från tiden. Väggarna är tapetserade med en nytryckt kopia av en gammal tapet som funnits där tidigare.

”De där tegelpannorna du söker efter har du gått förbi hela ditt liv. Jag har 800 stycken.”

– Jag ringde till P4 Dalarnas ”Sök och finn” och fick svar direkt!

Samtalet kom från Sol-Brith i Gonäs som sade:

– De där tegelpannorna har du gått förbi hela ditt liv. Jag har 800 stycken.

Tegelpannorna låg alltså hos grannen till Marias morbrors sommarstuga. Vilken tur!

Ännu mer tur hade hon när hon tog ner en av pannorna från taket. Undertill hade någon på tegelbruket i den obrända leran ristat in namnet Maria. En hälsning från då till nu.

För sin väl genomförda restaurering har Maria fått både Björkmanska kulturpriset i Ludvika kommun och Dalarnas Byggnadsvårdspris. Juryn fäste sig speciellt vid att man här har bevarat en hustyp som förr var vanlig bland småbönder och arbetare. Sådana har ju tyvärr ofta byggts om, förvanskats eller rivits, men tack vare Maria är Dans stuga bevarad för framtiden. ●

BESÖK GAMLA STUGAN PÅ GONÄSHEDEN

MARIA NORGREN, som både är skådespelerska och byggnadsvårdare, är aktiv under den årliga Dan Andersson-veckan och har då dramatiserade visningar av stugan för allmänheten. Även övriga tider kan hon efter föransökan visa stugan för intresserade. Hon talar gärna om byggnadsvård för den som vill ta hand om sitt hus på rätt sätt.

Mer information: www.gamlastugan.se

*”Nu mörknar min väg och mitt dagsverk är gjort,
mitt hjärta är trött, min säd har jag sått.
Som tiggare står jag, o Gud, vid din port,
och blodrosor växa på stigen jag gått.”*

Nu mörknar min väg av Dan Andersson, låg på skrivbordet i Gonäs när han åkt till Stockholm i september 1920.